

mélyek életének belső megértését csak a szociológiai mélyinterjúk teszik lehetővé. Ezek látszólag laza és kötetlen, valójában igen szigorú terv alapján folyó beszélgetések. E beszélgetések során a megkérdezettek a lehető leghababban beszélnek különböző kulturális kérdésekről; és egyik feladatuk, hogy arról szóljanak, amire az emberek szinte befolyásmentesen gondolnak. További feladatuk ezeknek a mélyinterjúknak, hogy bennük a lehető legspontánabb módon fejeződjenek ki a megkérdezettek érzései és igényei. Végül az is feladatuk a mélyinterjúknak, hogy az egyén jelenlegi helyzetéről és múltjáról többet, részletezőbbet, árnyaltabbat tárjanak fel, mint amire a kérdőívek képesek. Egy-egy ilyen mélyinterjú 2—3 órát vesz igénybe és a magnetofonról lejegyzett szöveg 15—25 oldalra tehető.

Bármilyen mélyre hatoljon is a mélyinterjú során a kérdező, igazi belső megértésre csak akkor lehet képes, ha el tudja helyezni a megkérdezett személyt munkahelyének teljes társadalmi struktúrájában. Ezért a vizsgálatnak nélkülözhetetlen része egy-egy üzem vagy üzemszámvetés életéről esettanulmány készítése.

Akármilyen módszerről, technikáról, eljárásról legyen szó, vizsgálatunk sikere Salgótarján és Nógrád megye értelmiségének aktív közreműködésétől függ. Ez az értelmiség régtől fogva keresi a módszereket ahhoz, hogy a megye és a város kulturális színvonalát emelje. Reméljük, hogy a salgótarjáni üzemekben dolgozók kulturális helyzetének megismerése elősegíti e módszerek megtalálását.

Kiss Aurél

Ifjúság és szabad idő

Egy felmérés mozaikkockái

Az ifjúság életformája — igényei, szokásai, cselekvési lehetőségei, izlése, emberi kapcsolatai, munkája — mindenkor hálás téma társaságban, értekezleten, sajtóban. A különféle mércék és igények szerint elmarasztalt vagy megbecsült ifjúságot azonban mindenképpen élénk társadalmi érdeklődés, néha az aggó figyelem kíséri. Ismét fontos közügy, a fiatalok sorsának, perspektíváinak, életformáinak alakulása, ha nem is egészen úgy, mint a negyvenes évek elején volt.

Másféle társadalmi, politikai közegben, másfajta reakciók jellemzik a most felnövekvő nemzedéket, s ezeket az új magatartásformákat, szokásokat a más emlékekből, élményekből kiinduló felnőtt nemzedékek jobbra idegenkedve, értetlenül figyelik s keresik a miértekre a választ. A legsajátosabb módon a diákifjúság életformája, magatartása változott meg, azé a rétege, amely ma már nemcsak az értelmiségnek, hanem a munkásságnak is jelentős utánpótlásaként tekinthető.

Más életforma — új magatartásmodell született jó néhány éve, s ma már a tizenévesek világát nemcsak pedagógusok kutatják (és formálják), hanem szociológusok, pszichológusok, néha kriminalisztikai szakemberek, pszichológusok keresnek választ a társadalmi közvéleményben megfogalmazódott, a középiskolásokkal kapcsolatos kérdésekre.

Az a felmérés, amely 1971 elején a megye négy gimnáziumában 403 tanuló bevonásával készült, eredetileg az ifjúsági mozgalom belső életére, gondjaira vonatkozó adatokat kívánta összegezni, néhány általánosabban megfogalmazható tanulsága azonban alapvető ifjúságszociológiai problémát is érint. A gazdag anyagból néhány mozaikot kiragadva is fontos kérdésekhez kerülhetünk közelebb.

1. **A tanulói túlterhelés fogalma** ma már közhely szülők és pedagógusok körében. Közhely, de megdöbbentő valóságot takaró közhely. A négy gimnáziumban végzett tájékozódás lényyszerűen dokumentálja: diákifjúságunk jelentékeny része az életkori sajátosságoknak nem megfelelő, a személyiség harmonikus fejlődését gátló életforma keretei között él. Ezt nemcsak azt a tény fejezi ki, hogy a továbbtanulási versenyben harcba indulók heti 75 órát fordítanak tanulásra (a délelőtti kötelező órát is beszámítva) —, hanem ennek természetes nevelési következményei is jelzik: mielőbb gyors és alapvető változásokkal kell segíteni az iskolát lényeges nevelési-oktatási feladatainak ellátásában.

A kitűnő, jeles és jó rendű tanulók energiabefektetése, amellyel eredményeiket elérik, mindenekelőtt az oktatás gazdaságossági fokára vet rossz fényt. Nem a tananyag-növekedés, a gyorsuló idő vagy a tudományos-technikai forradalom követel ekkora munkaráfordítást, hiszen a mai középiskolai tantervek — kis kivétellel — nem többet, inkább mást, a létrehozók szándéka szerint modernebbet tartalmaznak a tíz-tizenöt évvel előztinél.

Kézenfekvőbb a felsőfokú (egyetemi) férőhelyekért folytatott harcot, illetve a rossz felvételi mechanizmust, az átlageredményre építő módszereket hibáztatni. Tény, hogy maguk a felvételi követelmények minőségi szintjüket és differenciáltságukat tekintve olyan torzulásokat okoznak a tanulók életmódjában, amelynek következményeit ma még inkább sejtjük, mintsem tudjuk.

Végső soron nemcsak a nagy tanulási időbefektetés, hanem a jó jegyekért — nem elsősorban a tudásért — folyó küzdelem megrontja az iskolák belső légkörét, akadályozza a nevelőmunka kibontakozását.

Természetesen sok más tényező is közrejátszik e túlzott tanulási időráfordítás kialakulásában. A rossz tanulási, tanítási módszerek, az irreális szülői és tanári követelmények, a nem megfelelő tankönyvek, az oktatás korszerűtlen feltételei, a tanári túlterhelés, pályaválasztási tévedések együttesen vagy külön-külön is okai a túlterhelés kialakulásának. A lényeges okok sorában „előkelő” helye van a nem megfelelő általános iskolai alapképzésnek (gyakran súlyos ismeret- és jártasságihiányokkal kezdik meg az általános iskolát végzett tanulók gimnáziumi, szak-középiskolai tanulmányaikat) és a középiskolai munka gazdaságtalan szervezésének. A tanítási órák jó része és a délutáni foglalkozások zöme nem az elsajátításra, csupán a megismertetésre, megértésre törekszik, a tulajdonképpeni tanulás s az önképzés az esti, éjszakai órákra marad. Szükségszerűen alacsony határfokkal, kedvezőtlen pszichikai, szociális és finológiai állapotban.

Magával a tanulói túlterheléssel kapcsolatban még két kérdés felvetése indokolt: kifizetőd-e a nagy energiabefektetés, s mennyire általános érvényű a jelzett probléma?

A jelenlegi egyetemi, felsőfokú felvételi vizsgarendszer és a jelentkezés arányai alapján a jó, jeles, de még a kitűnő átlaggal végzők sem lehetnek biztosak abban, hogy a négy éves nagy versenynek eléri-e célját, egyetemi polgárokká válnak-e az érettségit követően. Akik a kapun belülről néznek vissza a középiskolás évekre, aligha sajnálják a késő esti tanulásokat, a hajnali újbóli átolvasásokat, a nagy hajrákat.

Azok — s ők vannak többen — akik a nagyobb energiárfordítást vállalták, de a továbbtanuláshoz szükséges szintre nem jutottak el (esetleg balszerencsével), megfelelően művelt, hasznos, értelmes emberként dolgoznak nem kevésbé fontos posztokon, építik a társadalmat, saját sorsukat. Mégis többségük néhány évig csalódott, keserű emberré válik, haszontalannak, felesleges energiapazarlásnak érzi a heti 70—75 órás tanulást azokat a lehelyezkedési lehetőségeket tekintve, amelyeket az érettségi bizonyítvány ma biztosít.

A tanulói túlterhelés természetesen nem általános, a tizenéveseket egészében érintő jelenség. A közepes, elégséges tanulók 40—46 órás tanulmányi időmennyiségre gyakran „alulterhelt”, programtalanságot, tartalmatlan időtöltést jelez. Azok, akik pályaválasztási tévedésből vállalták a középiskolai tanulmányokat, vagy eleve feladva a nagy versenyt csupán a minimum teljesítésére törekednek, nem kevesebb nevelési problémát okoznak, nem kisebb teherterhelési az iskola szocialista nevelőmunkájának, mint a túlterheléssel küzdő jobbak.

A tanulás a diákok munkája. A túlmunka értékét, értelmét a társadalmi hasznosság adja meg. A felnőtt társadalomban a gazdaságos termelésért küzdünk, s kollektív szerződésben rögzítjük a dolgozók jogait és kötelességeit, a pihenéshez, szórakozáshoz való jogokat. A diákéletben, a leendő felnőttek világában is a társadalmi érték adja meg a túlmunka értelmét. Az ilyen mérvű túlmunkát azonban nem szentesítik a társadalom érdekei. S ha a megoldás nem is lehet egy iskolai kollektív szerződés, az egyéni képessége sokfélesége közepette is meg kell találni egy normális életforma kialakításának lehetőségét, éppen a jövő érdekében.

2. **Túlszervezett életforma — önállóságra nevelés.** Olyan ellentmondás e két fogalom nevelésünkben, amely a jelenlegi körülmények között aligha oldható fel bármilyen gazdag nevelési eszközrendszerrel. A felmérés adatai szerint a négy gimnázium tanulói (jelentős azok része) akik az iskolai követelmények jó színvonalú teljesítésére törekednek, túlszervezett életforma keretei között élnek. A heti összéidőmennyiség 60 %-át (98—105 óra) töltik szervezett — felnőttek által szervezett tevékenységgel (tanulás, mozgalmi élet, öntevékeny művészeti mozgalom, sport foglalkozások, kulturális tevékenység stb.)

A felnőtt irányítás pedagógiai funkcióját is csorbítja a diákközösségek öntevékenységének korlátozódása, az iskolai demokratizmus formalizálódása. Voltaképpen a jelenleg érvényben lévő nevelési-szervezési gyakorlat az, amely a nevelési célok megközelítését nehezíti. Az iskolai mozgalmi gyakorlat, a tanítási órákon alkalmazott módszerek, a délutáni iskolai foglalkozások (szakkörök, klub, sportfoglalkozások, korrepetálások, előkészítők) közös vonása a felnőtt vezetési-irányítási formák túlzott előtérbe kerülése.

A kialakult helyzet nevelési következményeit elsősorban az ifjúsági mozgalom, illetve a közösség fejlődése sınıli meg. Noha elveken gyakran megfogalmazódik az ifjúság önrányításának igénye, s sokszor hangsúlyozzuk a társadalmi-közéleti tevékenységre való felkészülés fontosságát az iskolai nevelés egészen belül, a nevelés keretei, főbb tevékenységi formái akadályozzák a helyes célkitűzések, elvek megvalósítását.

Nem pedagógiai szemlélet kérdése elsősorban ma az önállóság feltételeinek kialakítása legalábbis általában nem erről van szó. Nem a fiatalokkal szembeni bizalmatlanság, pedagógiai kényelmesség az oka a túlzott direkt felnőttvezetési formák nagyfokú érvényesülésének (bár erre is van példa), hanem az iskolai tevékenységek belső struktúrája vált a korszerű nevelési törekvések fékezőjévé. Mindennek sajátos következménye az ifjúság belső igényének fokozatos sorvadása a közéleti tevékenység formái iránt.

3. **A testi nevelés — sport — fizikai munka** ma kisebb szerepet játszik a fiatalok, a diákifjúság életében, mint valaha. Ha csak a felmérés szándékait tekintjük, s a heti két kötelező testnevelési órán kívüli, a sportra, kirándulásra fordított átlagos 3 órát vesszük figyelembe, akkor is megdöbbentő aránytalanságot érzékelünk. Nem csak azért megdöbbentő a fizikai kikapcsolódásra fordított időmennyiség, mert abszolút időmennyiségként sem felel meg a 14—18 éves fiatalok testi-nevelési követelményeinek, életkori sajátosságaikból fakadó mozgási igényeiknek, hanem azért is, mert átlagszámról van szó. Azok akik valamilyen egyesület tagjaként rendszeresen sportolnak, nyilván több időt fordítanak edzéseken, versenyeken sportra, így az átlagszámítás szabályai szerint egy jelentékeny réteg egyáltalán nem fordít időt fizikai kondíciójának fejlesztésére, állóképességének növelésére, mozgásigényeinek kielégítésére! Egyre több fiatal válik alkalmatlanná haza-

fias-honvédelmi kötelezettségeinek teljesítésére, egyre jobban kiütköznek a magyar sportutánpótlás gondjai, amelyek elválaszthatatlanok az iskolai testnevelés és sportmozgalom problémáitól, a lehetőségek szűkösségétől, a rendszeres sportolási igény hanyatlásától.

A lehetőségek javítása — ezt a vizsgáladás tapasztalatai egyértelműen alálatmasztják — nem csupán több pálya, uszoda, tornaterem függvénye, hanem mindenekelőtt a sportra, kirándulásra fordítható megfelelő időmennyiség biztosítása. A diákurizmus erkölcsi és testi nevelési lehetőségei ma jórészt kiaknázatlanok — noha megvénk természeti adottságai szinte tálcán kínálják a turizmus fejlesztési lehetőségeit —, amelyeknek kihasználása mégcsak különösebb anyagi befektetéseket sem kíván. Ha azoknak a szerveknek, amelyeknek feladata az iskolai sportmozgalom fejlesztése, sikerül jelenlegi passzívitasukat legyőzniük, a jelenlegi veszélyesen torz helyzetben jelentős mértékben változtathatnak. De változniuk kell a sportot, testnevelést, turizmust kísérő előítéleteknek is, hiszen az évtizedek óta folyó viták a testnevelés tantárgy jellegéről, szerepéről az iskolai nevelés-oktatás rendszerében, a gyakorlatban még korántsem zártak le, sőt az átlageredményekért, az egyetemi felvételi vizsgák sikeréért folytatott versenyek és göröcsös erőlködések időszakában újból élesebben vetődnek fel.

Az előítéletek visszaszorulása, a megfelelő feltételek és igények kialakulása azonban elképzelhetetlen a szülői ház segítsége nélkül. A jegyekért folyó nagy verseny „menedzserei” bevallottan vagy titkoltan gyakran a szülők, akik vitathatatlan jószándékkal ugyan, de értelmetlen különórákkal, saját, a maguk korában ki-elégíthetetlen ambíciókat keltik életre fiaik, leányaik életében, nem egyszer illúziókat kergetve. Nincsenek, nem is lehetnek pontos adataink a különórák mértékéről, az gyakorló pedagógusok azonban sok példával illusztrálhatják, hány jobb sorsa érdemes fiatalot ültetnek délután külön matematika órára, németre, angolra, miközben az iskolai követelményeknek közepes vagy jószinten tesznek eleget, s a „választott” különórán sem tehetséget legfeljebb dicséretes szorgalmat mutatnak.

Az az arány, amely az intellektuális és fizikai jellegű tevékenységek között ma a diákifjúság életében fennáll (60% — 4.2%) híven fejezi ki nemcsak a tanulói terhelés problémáit, a testi nevelés gondjait, hanem nevelési eszközrendszerünk fogyatékosságait, az alkalmazott módszerek alacsony hatásfokát, az iskolai-családi-mozgalmi nevelés nehézségeit a személyiségformálásában, a korszerű, szocialista ember kialakítása terén. Az intellektualizmus, amelynek ilyen szélsőséges megnyilvánulásai a gyakorlati képzés rovására is jelentkeznek, nem csupán a ma gondjai, hatásuk, következményei a következő évtizedek társadalmi gyakorlatát is érintheti, ha idejében nem sikerül a helyes, egészségesebb életforma-struktúráat kialakítani.

4. **A kultúra és önművelés szerepe** a diákéletmód sajátos vonásai folytán igen fontos, ezt a felmérés adatai is igazolják. A tv, rádió, könyv és mozi együttesen a tanulók összidejének 15.1%-át foglalják le, a tanuláson kívül.

Ha minőségi — tartalmi — jegyeket a számszerű adatok nem is tükröznek, a számokból más információkat segítségül hívva, érdekes és hasznos következtetéseket vonhatunk le. A részadatok vizsgálatakor a legszembetűnőbb a tv uralkodóvá válása, a nem szervezett kulturális ismeretszerző tevékenységek rendszerében. (5,9%-a nem szervezett kulturális tevékenység 37,9%-a) Ez a nem meglepő tény nemcsak a tv növekvő népszerűségével van összefüggésben, hanem a szabad idő estére toródásával, a családi együttlét új formáival, amelyben a tv egyre sajtó-sabb kohéziós szerepet kap. Figyelemmel kísérve az adások tartalmi jellemzőinek alakulását, a diákművelődés belső tartalmi vonásai is viszonylag könnyebben meghatározhatók, ugyanis a TV-híradó a kezdete általában a közös családi televíziózásnak, és az érdeklődés a filmekre, élő vitaadásokra, vetélkedőkre, esetleg sport- vagy tudományos ismeretterjesztő műsorokra koncentráldódik.

A tv-szerű ismeretek elmélyítését segíthetné az olvasás (4,9—31,5%). A viszonylag magas index azonban egyrészt a szükségesnél kevesebb rendszeres és igényes olvasót takar, másrészt kevésbé hasznosítva a tv inspiratív hatását, kifejezetten

kikapcsolódó tevékenységét, kisebb részben általános művelődést fejez ki. A heti átlagos 8,2 órás olvasás persze így is figyelemre méltó intellektuális erőfeszítést jelent — tekintettel a tanulmányi tevékenység időmutatóira —, s érthetően tolódik lazább, kötetlenebb, kevesebb szellemi munkát igénylő műfaj felé. A tv előtt eltöltött 9,91⁰/₀ órával a diákszórakozás egyik legfontosabb formája tehát az olvasás, felhasználásuk, tudatos irányításuk a szülők, nevelők, de az állami kultúrpolitikai tényezők természetes feladata kell, hogy legyen.

Az aktív (fő tevékenységként megjelölt) rádiózás (3,2⁰/₀ — 20,5⁰/₀) 5,4 órát köt le a diákok heti időmennyiségéből, s főként zenei adásokra koncentrálódik, jellegénél fogva főként elsősorban a szórakoztató — pihentető programformákhoz kapcsolódik.

A rádiózás szerepe a tv általánosabb elterjedése óta elsősorban szórakoztató jellegűvé vált, illetve bizonyos másodlagos ismeretterjesztő, nevelő funkciót vállalt differenciált programokkal, előadásokkal, riportműsorokkal.

A mozi szerepét általában a diákfiatalok körében is átvette a tv, ezért érthető a mozi időindexe (1,1⁰/₀ — 10,1⁰/₀), ami átlagosan 2 órát, azaz egy filmet jelent. Így a film szerepe a fiatalok kulturális nevelésében, tevékenységében egyre nagyobb, noha ma még mindig megalapozatlan, előkészítetlen, elsősorban a filmkultúra iskolai hiányosságai következtében.

A két városi középiskola (Bolyai és Balassi Gimnázium) tanulóinak kulturális tevékenysége csak belső arányaiban tér el a vidéki középiskolásokétól (Kisterenyei és Rétsági gimnázium). Nagyobb különbség az olvasásra fordított időmennyiséget tekintve tapasztalhattunk, a városban tanuló középiskolások javára (5,6⁰/₀ — 4,2⁰/₀). Ez a városi könyvtárak létéből, aktivitásából is következik. Részben ellensúlyozza ezt a tv előtt eltöltött órák különbözősége a vidéki tanulók javára (6,2⁰/₀ 5,6⁰/₀). Hasonlóan kisebb a különbség a rádióhallgatás és a moziban eltöltött időt tekintve a vidéki tanulók javára. Az összehasonlítás legfőbb konzekvenciája a hasonlóság hangsúlyozása mellett a vidéki gimnáziumi és a községi könyvtárak gyors ütemű fejlesztése, hatókörük bővítése, amely különösen az iskolai könyvtárak esetében aktuális feladat.

5. **A szociális kapcsolatok rendszere, belső tartalma** csak közvetve értékelhető az időmennyiségeket alapul véve. Mégis az átlagadatok figyelmeztetései elsősorban a közösségi kapcsolatok szempontjából hasznosak. A baráti körben eltöltött, szabad programú idő (1,7⁰/₀ — 2,8 óra) akkor is igen kevés, ha feltételezzük, hogy a baráti kapcsolatok elsősorban az osztály ill. iskolatársak körére terjednek ki, s így a délelőtti-délutáni iskolai programok is jelenthetnek a szociális élmények szerzésére lehetőséget.

Hasonlóan alacsony a mozgalmi-szervezeti keretek között eltöltött idő (3,2⁰/₀ — 5,3 óra) különösen, ha a nevelési feladatok és célok rendszerét tekintjük, amelyet a KISZ-nek meg kell oldania. Ez a feladatrendszer alapja a fiatalok további mozgalmi tevékenységének, az egyetemi, hadseregbeli, üzemi, hivatali KISZ-szervezetek életébe való bekapcsolódásnak. Különösen fontos a szociális kapcsolatok időmutatói mögötti tartalmak felderítése a mennyiségi-minőségi kapcsolatok értelmében.

A túlszervezett életforma, a beosztott, szilárd keretek közé szorított életvitel hatásának tudható be a fiatalok kitorési kísérlete, a galerik gyorsan növekvő népszerűsége. (Természetesen nem csupán szubkulturális, bünyözésre hajló galerik léteznek, e fogalomkörbe kell sorolnunk a lakótelepek, terek stb. környékén szerveződő beszélgető, rádióhallgató csoportokat is.) A galerik nemcsak azért népszerűek a fiatalok körében, mert a felnőttek ellenzik, hanem mert spontán, saját akaratukból szerveződnek, tényleges önkormányzattal működnek, és laza szerkezetükkel, spontaneitásukkal a túlszervezett formákkal szemben saját belső igényeik — meglehetősen alacsony igényeik — alapján léteznek tagjaik.

A családi együttlétek időmutatói nem határozhatók meg egyértelműen. A családi szerkezeti változásainak időszakában, „a második műszak” általánossá válásakor azonban kimutathatóan csökkent a szülők és gyermekeik közös programjá-

nak száma, az együtt töltött idő mennyisége. Nem az egymás mellett lét, hanem a ténylegesen közös programok száma csökkent, illetve került nevelési szempontból nem megfelelő körülmények közé. Ebben szerepe van a tanulási idő esti órákra való kitolódásának is, valamint a tv sajátos hatásának is. A tényleges együttlét vasárnapra koncentrálódása, a hétköznapi, meglehetősen zaklatott együttlétek, másodállások, maszekmunkák iránti érdeklődés, amely a szabadszombatokat is leköti, tulajdonképpen egyre több családban teszi illuzórikussá a nevelést.

6. A vizsgálódás sajátos területe volt a **fizikai dolgozók gyermekeinek életmódja, elfoglaltságaik** belső struktúrája. Az adatok tanulmányozásakor az első szembetűnő tapasztalat; mostohább körülményeik, nehezebb tanulmányi feltételeik ellenére is átlagdiák-életformát esetenként gazdagabb, tartalmasabb életformát élnek. Illusztrálásul vegyünk néhány fontosabb területet ill. annak adatait. A felmérésben résztvevő munkás-paraszt származású tanulók 57,7 órát fordítanak tanulmányaikra (átlag 58,6 óra), pihenésre 51 órát (átlag 51,3) száhatnak a heti 168 órából, a bejárás 4,5 órát (átlag 2,7 óra) vesz el idejükből, olvasásra 9,2 óra (átlag 8,2 óra) tv-nézésre 10,6 óra (átlag 9,9 óra), sportra 1,5 óra (átlag 3 óra) jut heti összidejükből. A minimális különbségek azonban egy vonatkozásban fontos tapasztalatot is kínálnak.

A fizikai dolgozók gyermekei valójában csak elméletben vannak ma is azonos művelődés-, életmódbeli feltételek között az átlagdiákkal (különösen az iskolai terhelés vonatkozásában). Nagy többségük bejáró lévén, hátrányaik nemcsak standardizálódnak, hanem a bejárás terheivel fokozódnak. Azok a tevékenységi formák, amelyeket az iskola délután kínál, egyfelől igen hasznosak, értékesek, másfelől a tanulói terhelés speciális hordozói és előidézői is. A vizsgálódás során nem egy diák fogalmazta meg: számunkra legnagyobb segítség az lenne, ha jobban rendelkezhetnénk szabad idejünkkel, vagy a kollégiumi hálózat bővítésével egyre többen szabadulnának meg a bejárás terheitől, a hajnali keléstől, a vathoz vagy buszhoz való rohanástól.

Manapság bizonyos mértékben divat lett a felmérés, vadon vagy szakszerűen a legkülönbözőbb területeken és témákban töltenek ki fiatalok és felnőttek kérdőíveket, s azután az adatokat értelmezik a legkülönbözőbb módszerekkel és elgondolások alapján. Az életmódkutatásnak azonban már kialakult hagyományai, módszerei vannak, amelyeket ez a felmérés is hasznosított.

A sokféle tapasztalat, adat ismertetése helyett a kiragadott mozaikokból is élénk rajzolódik a vizsgálódás fontos tanulsága; nevelésügyünk további fejlődése elképzelhetetlen a nevelés feltételeinek lényeges javítása, a célok és módszerek összehangolása nélkül. Erre ösztönzi az állami, társadalmi szerveket a párt közoktatáspolitikája, a X. kongresszus óta folyó iskolapolitikai tevékenység s az az élénk társadalmi érdeklődés, amely az ifjúság életét, magatartásformáit, fejlődésének sajátosságait kíséri.